

De nostra història musical

UNA DANSA DE L'ANTIGOR: EL CONTRAPAS

En memòria de l'insigne musicògraf Sr. Salvador Raurich.

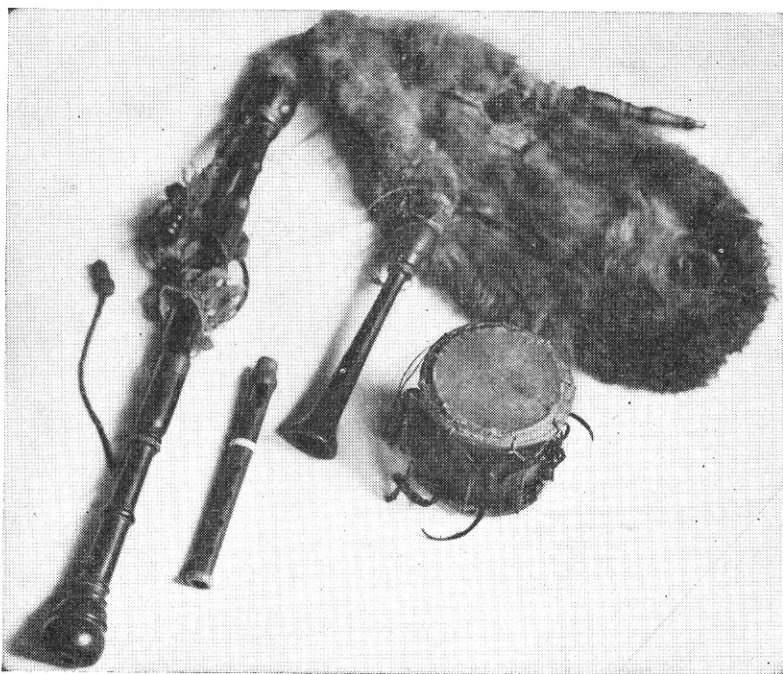
Al pas de les anyades hem anat deixant ressò en aquestes planes, d'un sabor tan casolà, de l'aportació de Torroella al nostre preat patrimoni musical. Enguany, renovem aquest tema amb motiu de la propera escaença d'un acte de transcendent significació: el cinquantè aniversari de la darrera interpretació pública de l'antiga dansa el Contrapàs, el qual fou ballat a la nostra típica plaça de la Vila tan entranyablement vinculada amb la música popular empordanesa. El lloable intent de fer ressorgir de l'oblit aquesta dansa de procedència antiquíssima, fou impulsat per iniciativa i patrocini de l'insigne musicògraf Sr. Salvador Raurich, a través de l'entitat Ateneu Empordanés de Barcelona i comptant a la nostra vila amb la col·laboració de l'Ateneu Montgrí. De la significació d'aquell acte en donem esment amb la ressenya reproduïda del vell periòdic torroellenc "Emporion" del 25 de febrer del 1923:

"El Contrapàs a Torroella.

A la plaça de la Vila va tenir lloc l'acte de la restauració del Contrapàs. Fou un espectacle edificant que ens omplenà d'entusiasme i de joia. Feia bo de veure aquell estol de joves interpretant magistralment, amb respecte i serietat, la dansa típica.

Ja de dies venien assajant sots la direcció d'En Joan Tauler, ben intel·ligent i destre tècnic.

La dansa és bella i el repartiment és magistral; digne parió de la sardana el contrapàs potser la sobrepuja en bellesa, car té més varietat i moviment. Ens honorem publicant el nom dels components del Grup Montgrí, els quals poden sentir la satisfacció d'haver-lo retornat per primera vegada a Torroella. Eus ací els noms dels balladors:

Cornamusa, flaviol i tamborí, vells instruments de plaça que, juntament amb la tarota o tiple, s'utilitzaven per a interpretar el Contrapàs.

Joan Tauler, Antònia Matas, Pere Vicens, Carme Torrent, Ramón Mitjà, Maria Puig, Jaume Rosell, Josepa Ferrer, Francesc Gusó, Cristiana Torrent, Basili Serra, Joana Tauler, Pere Vert, Rosa Sais i Alvar Geli."

Senyalem que aquest noble intent de fer renéixer l'antiga dansa el Contrapàs havia experimentat un precedent a Banyoles l'any 1907, i també, posteriorment, l'any 1922 a les masies de Cinclaus, properes a L'Escala, acte patrocinat per l'exímia escriptora empordanesa Víctor Català.

D'aquesta ballada del Contrapàs a Cinclaus, ens plau reproduir-ne una bella descripció publicada també en aquella època a les planes d'«Emporion»:

«S'han tocat i ballat tres sardanes; un toc de cornetí i s'anuncia que es ballarà el Contrapàs llarg. Expectació lògica; un gran cercle de miradors; apareixen els ballaires. Són sis vellets, de cares arrugades, amb la satisfacció al rostre i una guspira de joventut als ulls; quatre d'ells van cofats amb la vermella barretina; un gran silenci; les notes primeres del flaviol el trenquen i els sis jaios les mans enllaçades, els cossos ben drets i la rialleta als llavis, avancen i reculen lateralment, marcant els punts de faicó semblant a la sardana, amb reverències i lleugeres flexions de costat. També té el Contrapàs com la sardana una part trista i quieta i una altra de joiosa i moguda; no és pas estrany, doncs, que d'ell en vingués en bona part.

El Contrapàs s'és acabat; els vellets estan ben contents; els miradors també; una nova flor és nascuda en el revivent jardí de nostres tradicions. La cobla toca una altra sardana i en acabat, ja mitg fosc, tothom desfila; Cinclaus quedarà silencios per tot un altre any. Més aquelles planes fertíllimes i exuberants, amb les vacades pasturant, el cel blavíssim i lluminós, les muntanyes que tanquen el golf de Roses, la mar de sorprenents matiços canviants, el Montgrí rocós i les verges brunes i gràcils, reminiscències gregues, restaran per continuar fent aquest Empordà sens parió i justificar la vella corrandà:

Ai Empordà!
Qui t'ha vist, t'enyorarà."

* * *

A la nostra vila, de tan arrelada tradició musical, en el segle passat no hi mancaven contrapassaires renombrats. Esmentem el nom famós d'en Miquel Pardas; dansaire de llegenda, plenament identificat amb la renovació de la sardana; en Rafel Bou, el Barquer; en Joan, Hortolà; l'avi Canet, els quals en edat avançada encara el ballaven fent de caps, i es conta que com un honor els hi portaven les balladores després de tres o quatre compassos de començat el Contrapàs. Aquests vells dansaires, es cofaven amb la típica barretina, vermella o morada, molt llarga, que portaven plegada al cim del cap i que al dansar es desplegava voleiant com una senyera.

Segons tradició, a la nostra vila el Contrapàs era ballat, i també cantat, en certes festes religioses com ho senyala aquesta tonada popular recollida de boca del meu besavi patern:

"A la vostra galta sagrada
falsament Judes hi ha besat,
i els jueus amb gran crudeltat.
Clams espantosos; clams rigurosos.
A casa de Nas fou crucificat".

Aquest cant és semblant a la coneguda lletra del "Divino del Contrapàs llarg", segons versió procedent d'un manuscrit datat a Vilanant, prop de Figueres, l'any 1822, i que diu així:

"Pecador tingas esmena,
tingas dolor
del Redemptor sempre.
Per ton pecats
seràs castigat
si no confesses la veritat..."

Es digne observar com el nostre poble, en l'antigor, unia la creença religiosa amb el cant i la dansa popular amb entranyable i ingènua expressivitat.

Remarquem, doncs, que el Contrapàs era una dansa semilitúrgica antiquíssima, que com hem dit s'interpretava en festivitats religioses i que precedia en les ballades populars a la sardana curta.

En el magnífic dibuix que reproduïm, original del gran artista Joan Junceda, podem reviure l'escena típica de la dansa del Contrapàs en una simbòlica plaça rural empordanesa, que podria ésser Torroella puix al fons del dibuix es destaquen les inconfundibles muntanyes del Montgrí. La cobla, formada pels tres músics clàssics, —flaviol i tamborí, tarota o tiple i cornamusa— drets damunt del banc de la vella esglèsia —semblant a la capella torroellenca de Sant Antoni— fan sonar els rústecs instruments mentre els dansaires evolucionen amb gentilesa per la plaça lluint clàssica vestimenta de l'època.

El dilecte amic Lluís Albert, qualificat erudit de la música popular nostrada, explica concisament i amb claretat la coreografia del Contrapàs, i a ell ens acollim per donar-ne la descripció:

"Precedia a les sardanes curtes el ball del contrapàs, dansa semilitúrgica antiquíssima que, si subsistís, constituïria un dels vestigis folklòrics més interessants del nostre país.

Coreogràficament, el contrapàs tenia escassa semblança amb la sardana, puix que, si bé els balladors es donaven les mans, ho feien en filera i no en cercle, subjectes a un rigorós cerimonial; però, musicalment el contrapàs va exercir notable influència sobre la sardana llarga.

Els dos balladors que ocupaven els extrems de la cadena eren els qui dirigien les complicades evolucions, mentre s'entonava al compàs de la música un antic romanso conegut vulgarment pel «Divino»; aquesta lletra, que era ni més ni menys que una versificació de la Passió i del Judici Final, servia de guia per a distribuir les combinacions de passos «trencats» i «seguits», que es marcaven amb el mateix punt primitiu de la sardana, que no era pas igual com l'actual.

EL CONTRAPÀS

Representació de l'antiga dansa en un simbòlic poble empordanés que podria ser Torroella.
Al fons, destaquen les muntanyes del Montgrí.

(Dibuix original del gran artista Joan Junceda)

Musicalment, el contrapàs, escrit en compàs de sis per vuit —com la sardana curta— i basat en l'antic mode hipofrigi grec, era d'una arcaica i sorprenent originalitat que denotava el seu remot origen.» (I)

La dansa en cadena i en rotllana són molt antigues i pregonament arrellades en l'àrea del vell mediterrani. Destaquem com a confirmació de la seva llunyana procedència les figures de dansaires col·locats de manera semblant al Contrapàs en el magnífic vas ibèric descobert a Sant Miquel de Lúria que va ésser motiu d'un interessant estudi de caràcter musical realitzat per l'il·lustre Dr. Lluís Pericot. (II)

Com a cloenda del nostre treball commemoratiu del lloable intent de restaurar el Contrapàs —ara farà cinquanta anys— es de doldre que aquest no reeixís i que en l'actualitat no es pugui presenciar, amb emocionada complaença, en les ballades populars, la dansa del noble i antic Contrapàs precedint, com en l'antigor, a la popular i expansiva Sardana, avui única expressió vivent del nostre valuós patrimoni musical autòcton.

PERE CASTELLS

(I) «La Sardana. II El fet musical.» Pàg. 23.

(II) «¿La más vieja representación de la Sardana?». Luis Pericot. Llibre de Festa Major de Torroella. Any 1956.